

آسیب‌شناسی تلفن همراه بر خانواده

بهاره نصیری*

آمنه بختیاری**

چکیده

با توجه به استفاده فراگیر از تلفن همراه و باتوجه به اینکه، این ابزار ارتباطی به عنوان یک نیاز اجتناب‌ناپذیر در عصر ارتباطات مورد توجه خانواده‌هاست و می‌تواند کارکردهای متفاوت آشکار و نهانی در خانواده به دنبال داشته و باعث افزایش یا کاهش ضریب امنیت در خانواده گردد، این مقاله به معضلات امنیتی و اجتماعی پیامدهای استفاده نادرست از تلفن همراه بر خانواده پرداخته است. بر این اساس سه سوال پژوهشی در مورد ویژگی‌های رسانه‌ای تلفن همراه، معضلات امنیتی، پیامدهای نامناسب اجتماعی در خانواده و راهکارهای اصلاح و بازنگری آن طرح و مورد بررسی واقع شده است. روش انجام پژوهش پیمایشی - توصیفی بوده و ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته که شامل ۱۹ سوال پژوهشی که با روش نمونه‌گیری تصادفی انجام گردید. به منظور گردآوری داده‌های لازم برای پاسخگویی به سوالات پژوهش، اسناد و مدارک موجود و مرتبط با استفاده از فرم گردآوری داده‌ها، جمع‌آوری و به شیوه کیفی تحلیل شده‌اند. با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهادات و راهکارهایی در حوزه آسیب‌شناسی تلفن همراه بر خانواده ارائه گردیده است.

کلید واژگان: تلفن همراه، آسیب‌شناسی، خانواده، معضلات، راهکارها

---

* دکتری علوم ارتباطات، استادیار و عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، گروه

بررسی مسائل زنان bn.nasiri@gmail.com

** کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، کارشناس پژوهشی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، گروه

بررسی مسائل زنان 88046891-198

ameneh_b2000@yahoo.co.uk (نویسنده مسئول)

تاریخ دریافت: ۹۴/۱/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۴/۱۵

۱. مقدمه

زمانی مخترعان بزرگ دنیا، جدیدترین اختراعات خود را برای راحتی انسان بوجود می‌آوردند، شاید فکرش را هم نمی‌کردند روزی انسان هزاره سوم به دنبال چاره جویی برای رفع خطرات این اختراعات و وسایل نوین ارتباطی باشد. وسایلی که در درجه اول دنیای مجازی را برای انسان به ارمغان آورد، دنیایی که او را در میان هزاران کاربر و مشترک قرار داد و حریم خصوصی اش را برای همیشه به فراموشی سپرد. افزایش تولید وسایل نوین ارتباطی و در نهایت سهولت دسترسی، سبب شد گروه‌های کثیری از افراد جامعه با سنین مختلف به این دنیای مجازی راه پیدا کنند به طوری که در قرن بیست و یکم، داشتن تلفن همراه در دست یک کودک شش ساله برای کسی تعجب برانگیز نیست. استفاده از این وسیله، پیامدهای مثبت و منفی را به دنبال داشته است. در این پژوهش به اثرات اجتماعی و امنیتی پیامدهای استفاده نادرست از تلفن همراه در خانواده‌ها توجه شده است.

در سالیان نه چندان دور اگر می‌خواستید مکالمه کسی را گوش دهید باید تلاش زیادی می‌کردید و اساساً این کار یک عمل ناپسند و زشت محسوب می‌شد اما اینک به راحتی کارهای روزانه، نقش‌های مهم زندگی و حتی لهجه‌های خود را با دیگران و در یک فضای عمومی از قبیل اتوبوس، مترو و... تقسیم می‌کنیم و ناخواسته آنها را شریک می‌کنیم. از این قبیل تاثیرات اجتماعی تلفن همراه می‌توان به مواردی چون:

عمومی کردن بخشی از دنیای شخصی خود در انظار دیگران. پایین آمدن سطح روابط زناشویی و خانوادگی. پایین آمدن ارتباطات درون خانوادگی و در نهایت نقص یکی از اصول و احکام اسلامی یعنی صله رحم. رواج طلاق غیابی، تجمیع تمامی اطلاعات شخصی و خانوادگی در تلفن همراه و در نهایت ترس از گم شدن و لو رفتن تمامی اطلاعات محرمانه زندگی شخصی. رواج فساد اخلاقی و بی بند و باری از طریق تلفن همراه به شیوه‌های مختلف (ارسال عکس‌های خلاف عفت، متن‌های طنزآلود بسیار رکیک و...)، احساس ناامنی اجتماعی و در نهایت استرس‌زا بودن تلفن همراه، نقش آن در گروگانگیری و سایر حوادث مشابه، گوشه‌گیری، انزوا، و کنج عزلت قرار گرفتن، نشان دادن بیش از حد فاصله طبقاتی فقیر و ثروتمند جامعه، تاثیر بر طراحی‌های روی لباس، کیف و... (منطقی، ۱۳۸۶: ص ۳۸) لذا در این تحقیق سعی گردیده با توجه به اثرات تلفن همراه ضرورت و اهمیت آن، به بررسی آسیب‌ها و معضلات امنیتی-اجتماعی تلفن همراه بر

خانواده ها که به صورتی شفاف در جامعه دیده می شود، به ارائه راهکارهایی در این زمینه پرداخته شود.

هدف اصلی از انجام پژوهش حاضر بررسی معضلات استفاده مفرط از تلفن همراه در بین اعضای خانواده به ویژه جوانان و نوجوانان بوده است. در این راستا جهت کاهش این معضلات و آسیب های تلفن همراه راهکارهای اجرایی و کاربردی ارائه می گردد.

۱. بین استفاده از تلفن همراه و ارزشهای انسانی رابطه وجود دارد.
۲. بین استفاده از تلفن همراه و تعاملات اجتماعی رابطه وجود دارد.
۳. بین استفاده از تلفن همراه و بلوغ زودرس رابطه وجود دارد.
۴. بین استفاده از تلفن همراه و مصرف گرایی رابطه وجود دارد.
۵. بین استفاده از تلفن همراه و به مخاطره افتادن ادبیات ملی رابطه وجود دارد.
۶. بین استفاده از تلفن همراه و به مخاطره افتادن آسیب فردی و اجتماعی رابطه وجود دارد.

بین استفاده از تلفن همراه و سطحی نگری رابطه وجود دارد. در این پژوهش، از پرسشنامه محقق ساخته، به روش پیمایشی و نمونه گیری اتفاقی استفاده شده است.

جامعه آماری در این تحقیق شامل ۲۰۰ نفر از مردم شهر تهران است. از این تعداد ۱۰۰ نفر زن و ۱۰۰ نفر مرد در گروههای سنی ۱۵ سال به بالا هستند.

پس از طرح ۵۰ سوال از میان آنها ۱۹ سوال انتخاب گردید. در این راستا پرسشنامه در اختیار چند صاحب نظر حوزه ارتباطات و روانشناسی قرار گرفت تا روایی آن بررسی شود که سوالات مبهم حذف و ابهامات آن برطرف شد. ضریب روایی محاسبه شده ۹۲ درصد بود و برای پایایی آن از آلفای کرونباخ استفاده گردید که ۸۹ درصد بوده و از نظر آماری میزان به دست آمده در سطح بالایی بود. بنابراین پرسشنامه مذکور از پایایی لازم برخوردار است.

۲- بیان مسئله

بدیهی است که هرچه ارتباط گسترده تر شود تاثیر آن نیز افزایش خواهد یافت. لذا بررسی تاثیر وسایل ارتباطی از نظر تغییراتی که در رفتار و کردار اجتماعی و تصمیمات گروهی ایجاد می کند دارای اهمیت خاصی است. پل لازار اسفند متخصص برجسته جامعه

شناسی ارتباطات آمریکا در مورد آثار وسایل ارتباطی دو جنبه قائل است. به عقیده وی پیام‌های ارتباطی دو نوع تاثیر دارند: آثار و نتایج زودرس که عمداً و با تصمیم قبلی و پیش‌بینی اداره‌کنندگان و دست‌اندرکاران ارتباطات بوجود می‌آید و آثار و نتایج دیررس که غیرقابل پیش‌بینی، غیرمنتظره و مجهول هستند. (معمدنژاد، ۱۳۸۳: ۱۲)

تلفن همراه به عنوان یک وسیله ارتباطی برکاربران خود اثر قابل پیش‌بینی خواهد داشت یا به عبارتی هر فن‌آوری بر زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها تاثیر گذار است ولی آنچه مهم است و اصولاً کارشناسان از آن غافلند آن دسته از تاثیراتی است که غیرقابل پیش‌بینی، پنهان و منفی هستند و لازم است تا به این بخش توجه بیشتری شود. چه بسا که اثر فن‌آوری پدیده‌ای نو مانند تلفن همراه در جوامع در حال توسعه بیشتر از جوامع صنعتی است. زیرا برخلاف جهان صنعتی که وسایل جدید ارتباط جمعی خود را پدید آورده و در بطن جامعه خود شاهد بسط آرام و مداوم آنها بوده است، جهان سوم در برابر هجوم این وسایل از خارج، آن‌هم یکباره و در برهه‌ای کوتاه از زمان قرار دارد. (ژان کازانو، ۱۳۸۴: ص ۳۴۲)

حضور سریع و گسترده وسیله‌ای مانند تلفن همراه در کشور بزرگی مانند ایران با فرهنگی متنوع و زیستن سه نسل سنتی، صنعتی و دیجیتال در کنار هم باعث تغییرات متعددی در ابعاد مختلف و در بین نسل‌های سه‌گانه شده است. این سوغات جهان الکترونیک علاوه بر فراهم ساختن بسیاری از خدمات اطلاع‌رسانی لازم، امکاناتی برای خود روشنگری و سرگرمی عرضه می‌کند. در عین حال در مجموع به شیوه نگرش گروه‌های مسلط در جامعه گرایش دارند. رسانه‌های همگانی بسیاری از اطلاعاتی را که ما در زندگی روزانه خود مورد استفاده قرار می‌دهیم، فراهم ساخته و شکل می‌دهند. (گیدنز، ۱۳۸۴: ص ۵۹۵) رسانه‌ها فرهنگ ساز هستند اما نوع فرهنگی که توسط رسانه‌ای چون تلفن همراه در قالب پیامک، بلوتوث، موسیقی، عکس، تصویر و... ساخته و ترویج و بعضاً نهادینه می‌شود، بستگی به نوع فرهنگ و مدیریت حاکم بر این‌گونه وسایل ارتباطی دارد، زیرا تلفن همراه ظاهراً وسیله‌ای ارتباطی برای مکالمه و یا ارتباط و اطلاع‌رسانی است که کارکردهای آشکار و پنهان مثبت و منفی متعددی دارد. به نظر می‌رسد کارکرد فرهنگ سازی و اشاعه فرهنگی تلفن همراه، بیشتر باشد هرچند باید پذیرفت که خانواده در هر دوران و هر جامعه‌ای ویژگی‌های متناسب با آن را دارد و همراه آن دچار تحول می‌شود و روی هم رفته نهادی است پویا و مقاوم که در آینده نیز نقشی انکارناپذیر در زندگی اجتماعی و عاطفی انسان‌ها خواهد داشت. (سگالن، ۱۳۷۵: ص ۹).

۳- شاخص های آسیب تلفن همراه

3-1- تزلزل ارزش ها

پیستمن معتقد است که رسانه موبایل در شکل کنونی ممکن است به حل بعضی از مسائل شخصی کمک کند ولی ارزش های اخلاقی و اجتماعی را سست می کند و به حاشیه می راند. (عطاران، ۱۳۸۳:ص ۲۲) افرادی که وقت بیشتری برای کار با تلفن همراه می گذارند، وقت کافی برای آموختن ارزش های انسانی نخواهند داشت، زیرا ارزش های انسانی در موقعیت های واقعی و در مواجهه با دیگران آموخته می شود. به علاوه استفاده از تلفن همراه توجه افراد را بیشتر معطوف مسایل فنی خواهد کرد و جایی برای موضوع های انسانی باقی نمی گذارد.

3-2- کاهش تعاملات اجتماعی

ارتباطات و نظام های آموزشی پست مدرن به عنوان شبکه های سلطه گر به جهان سوم معرفی می شوند. انتقال معلومات از یک منبع معرفتی قدرتمند به دریافت کنندگان منفعل، به هیچ وجه بر رشد شخصیتی آنها تاثیر مثبت نمی گذارد و به ایجاد خودآگاهی مستقل، برخورداری از تفکر انتقادی و توانمندسازی افراد برای مشارکت در حل مسائل اجتماعی کمک نمی کند. تماس مستقیم مخاطبان با واقعیت های اجتماعی و طرد تفاوت ها بین آموزش دهنده و آموزش گیرنده تاکید منتقدان است. (دادگران، ۱۳۸۰:ص ۵۷)

3-3- تاکید بر سطح

در عرصه ارتباطات تلفن سیار، متون و تصاویر به دنیای بیرونی فراتر از دال ها اشاره ندارد بلکه بیشتر به زنجیره ای از مدلول ها، متون و تصاویر دیگر اشاره می کنند. قطب بندی دوگانه تخیل و واقعیت زوال می یابد یا از نظرها محو می شود. ایماژ، سطوح ظاهر و حضور همه جایی در تفکر دوران اخیر غالب است و ظاهر و نمود به باطن و جوهر تبدیل می شود. (نوذری، ۱۳۷۹:ص ۷۰) از این رو در ارتباط تلفن همراه به محتوا بهایی داده نشده و بر ظواهر گفتگو، تاکید می شود چرا که این نوع مکالمه یک ارتباط مصنوعی است که در عرض چند دقیقه و بدون این که از حالات روانی و ظاهری فرد آگاه شویم ایجاد می شود.

3-4- بلوغ زودرس

ژان ژاک روسو می‌گوید: "شرط رسیدن به بزرگسالی بهره مند شدن از کودکی سالم است." (فرهینی فراهانی، ۱۳۸۳: ص ۴۵) هم اکنون پدیده بلوتوت چنان در جامعه رسوخ پیدا کرده که اکثر اطلاعات رد و بدل شده آن موسیقی غربی، تصاویر و صحنه های مبتذل و... می باشد. تلفن همراه کودک و نوجوان را با آگاهی فزاینده از این مسایل، به یک باره در مقابل مجهولاتی قرار می دهد که اقتضای سن او نیست. به طوری که مشهود است یکی از مسایل مهم در این باره بلوغ زودرس جنسی کودکان است که از طریق این رسانه ها ایجاد می شود. در نتیجه آنچه مقتضای سنی و شرعی کودک نیست به این وسیله آموخته می شود.

3-5- بی هویتی

هجوم ضد ارزش های فرهنگ غرب از طریق تلفن همراه و گرایش افراطی به تلفن همراه با بسط و گسترش "الگوهای رفتاری" مشابه، باعث بیگانگی انسان از خویشتن خویش و به مخاطره افتادن هویت ملی می شود که مساله نگران کننده رشد فرهنگ تلفن همراه است. این روند باعث می شود که فرهنگ محلی و خودی، کمرنگ شود و نوعی فرهنگ تلفن همراه که معمولا فرهنگ تفریح و مصرف گرایی است، به وجود می آید.

3-6- مصرف گرایی

تلفن همراه به عنوان وسیله ارتباطی بسیار موجب بازاندیشی مصرف کننده و همچنین بروز رفتارهای تظاهری در او شده است. مصرف کننده ایرانی تلفن همراه، نوع تازه ای از رفتار مصرف کننده را به نمایش گذاشته و استفاده از تلفن همراه به ارزشی اجتماعی تبدیل شده است. (سعیدی، ۱۳۸۴: ص ۱۲) تاثیرات تلفن همراه، مصرف گرایی و مد پرستی که توسط تجارت آزاد و جهانی شدن غربی افزایش یافته، تمایل به ایمان معنوی و رشد فرهنگی و نیز بهسازی تفکر و آگاهی انسان را عمیقا تضعیف کرده است.

3-7- به مخاطره افتادن ادبیات ملی

یکی از ویژگی های این سیستم نوین ارتباطی در ایران، زبان خاصی است که در سرویس انتقال پیام به کار می رود. بحث را از دو منظر می توان مورد توجه قرار داد: الف) به لحاظ نوشتاری ب) از جنبه ادبی

به لحاظ نوشتاری، سرویس انتقال پیام کوتاه به سه طریق انگلیسی، فارسی و فینگلیشی فرستاده می شود. از آنجا که فن آوری سرویس انتقال پیام کوتاه بر اساس زبان انگلیسی تعبیه شده، طبعا به کارگیری آن با این زبان بدون هرگونه مشکلی است. اما از آنجا که گروهی از ایرانیان توانایی ارتباط از طریق این زبان را ندارند از روش دیگری استفاده می کنند. در این روش از حروف انگلیسی و واژگان و کلمات فارسی استفاده می شود که به آن اصطلاحا فینگلیشی (پینگلیشی) می گویند. اگرچه با گذشت زمان و با ظهور موبایل هایی که با زبان فارسی سازگار هستند، این مشکل نیز رفع شده و در حال حاضر بسیاری از سرویس های انتقال پیام کوتاه به زبان فارسی نگاشته می شود. لیکن سرویس انتقال پیام کوتاه گونه ای ادبیات ویژه را در ایران گسترش داده که قواعد کلامی را شکسته و وارد حوزه دیگری از کلام شده است و در مواردی موجب تنش ها و تعارضات فرهنگی گردیده و آن زمانی است که تابوهای جامعه به سخره گرفته می شود یا پیام های زشت و جدایی افکنانه قومی، نژادی، زبانی و جنسیتی مبادله می شود.

3-8- به مخاطره افتادن امنیت شخصی و اجتماعی

محتوای پیام ها و پیام های ناخواسته، انتشار تصاویر از طریق تلفن همراه، پخش شدن عکس یا فیلم خصوصی افراد جامعه، سرقت اطلاعات و سایر تخلفات مرتبط از جمله مواردی است که امنیت عمومی جامعه را به مخاطره می اندازد. در شرایط کنونی تهدیدهای مربوط به تلفن همراه چند بخش عمده حوزه شخصی و خصوصی، حریم اخلاقی، اطلاعات محرمانه و ارزشمند، عملکردهای نرم افزاری و سخت افزاری در تجهیزات مخابراتی، هزینه مکالمات و کیفیت خدمات مخابراتی و میزان رضایت کاربران از اپراتورهای تلفن همراه را هدف قرار داده است. براین اساس کاربران تلفن همراه درست برخلاف تصور خود با انبوهی از حملات و اقدامات ضدامنیتی مواجه اند که آنها را در هر جایی که باشند، تهدید می کند.

3-9- سیم کارت های مزاحم

در حال حاضر هریک از کاربران برای داشتن یک سیم کارت و خط تلفن همراه، مجبور نیستند مانند سال‌های ورود تلفن همراه، به کشور در صف‌های طولانی انتظار بایستند و قیمت‌های گزافی برای خرید یک سیم کارت پردازند. چرا که هم اکنون به مدد فعالیت اپراتورهای خصوصی، هریک از کاربران با صرف کمترین هزینه و به طور هم‌زمان با ثبت نام می‌توانند سیم کارت خود را تحویل بگیرند. این شرایط تا حدودی در صرف هزینه‌ها و زمان به کاربران کمک کرده اما مشکلات نسبتاً جدی را نیز برای آنها فراهم نموده است.

یکی از اصلی‌ترین مشکلات تلفن همراه، مزاحمان تلفنی است که براساس آمارها بیشتر این مزاحمان از سیم کارت‌های اعتباری استفاده کرده و زیر ۱۸ سال سن دارند. به عقیده کارشناسان عرضه مستقیم سیم کارت‌های ارزان قیمت، بدون ضابطه و عدم رعایت آیین‌نامه تقاضا و اشتراک برای مشترکان افزایش یابد که این شرایط، یک معضل جدی اجتماعی در شبکه تلفن همراه کشور به وجود آورده است.

۴- آمار استفاده از قابلیت‌های تلفن همراه

چندی پیش وبلاگ گفت‌وگوی نوکیا از کاربرانش برای شرکت در نظرسنجی دعوت کرد تا با شرکت در آن، نظرات خود را در مورد پرکاربردترین قابلیت‌های تلفن همراه بعد از برقراری تماس تلفنی بیان کنند.

4-1- همان‌طور که در نمودار نتایج می‌بینید ارسال پیام کوتاه بیشترین درصد آرا را به خود اختصاص داده و با کسب حدود یک‌چهارم آرا در صدر امکانات تلفن همراه جای گرفته است. گوشی‌هایی مثل نوکیا Asha 201 و دیگر گوشی‌هایی که از صفحه‌کلید کامل نرم‌افزاری یا سخت‌افزاری برخوردارند به طور خاص به این منظور طراحی شده‌اند که ارسال پیام را ساده‌تر کنند. صفحه‌کلیدهای کوچک QWERTY سخت‌افزاری، گوشی‌ها را بیشتر شبیه به یک مینی کامپیوتر کرده تا یک تلفن همراه. طبق آمار جهانی در سال ۲۰۱۰ حدود ۶۰۱ هزارمیلیارد پیام متنی ارسال شده است؛ یعنی ۱۹۲ هزار پیام در هر ثانیه! آمار وبلاگ گفت‌وگوی نوکیا نشان می‌دهد قابلیت برقراری ارتباط برای کاربران ایرانی نیز از گزینه‌های دیگر اهمیت بیشتری دارد. قابلیت دریافت و ارسال پیام کوتاه با کسب حدود ۲۳ درصد از آرا توانست رتبه اول را در میان قابلیت‌های تلفن همراه به خود اختصاص دهد.

4-2- پیشرفته شدن تلفن‌های همراه و افزوده شدن قابلیت‌های گوناگون در آنها به جایی رسیده که اکنون حتی از ساده‌ترین گوشی‌ها نیز می‌توان انتظار یک دوربین معمولی و ثبت تصاویر خوب داشت. دوربین‌های تلفن همراه امروزی با قابلیت حمل و نقل آسان و عکاسی و فیلم‌برداری مطلوب به راحتی توانسته‌اند جای دوربین‌های حجیم و سنگین عکاسی و فیلم‌برداری را بگیرند. در نتیجه مردم بیشتر تمایل دارند به جای خرید یک دوربین دیجیتال و یک تلفن همراه ساده، یک تلفن همراه دوربین‌دار داشته باشند. یعنی همان بودجه را به جای اینکه صرف خرید دو دستگاه کنند، یک تلفن همراه پیشرفته با قابلیت عکاسی پیشرفته داشته باشند. طبق نتایج به دست آمده از نظرسنجی وبلاگ گفت‌وگوی نوکیا، حدود ۱۹ درصد از کاربران ایرانی استفاده از تلفن همراه برای عکاسی در هر موقعیت و مکانی را به دوربین‌های عکاسی حرفه‌ای اما دست و پا گیر ترجیح می‌دهند.

4-3- گوش دادن به موسیقی به عنوان یک فعالیت روزانه بیشتر در میان نوجوانان دیده می‌شود تا افراد میانسال یا مسن. طبق نتایج مرکز تحقیقاتی Juniper موسیقی در موبایل به عنوان اصلی‌ترین سرگرمی در تلفن‌های همراه باقی می‌ماند. این گزینه سومین قابلیت پرکاربرد در میان کاربران ایرانی تلفن همراه است. طبق آمار وبلاگ گفت‌وگوی نوکیا بیش از ۱۶ درصد از ایرانی‌ها بیش از پیش به موبایل‌های خود به عنوان یک ابزار همراه برای گوش دادن به موسیقی تکیه می‌کنند.

4-4- گزینه‌های دیگری چون برنامه‌های کاربردی، بازی، مسیریابی و وب‌گردی در رده‌های بعدی اولویت هستند. معدود کاربرانی نیز ارسال ایمیل و مدیریت وظایف را به عنوان کاربردهای اصلی تلفن همراه می‌دانستند. البته اینها بستگی به موقعیت شغلی افراد و میزان ارتباط آنها با جامعه دارد.

در ادامه این پژوهش از یک نمونه ۱۰۳ نفری از کاربران جوان در پاسخ به این سوال که آیا وابستگی و اعتیاد به پیام کوتاه واقعیت دارد یا خیر، در ۸۰٪ موارد پاسخ مثبت دادند؛ ۱۲٪ پاسخ منفی و ۸٪ گزینه نمی‌دانم را انتخاب کردند (منطقی: ۱۳۸۶). در پژوهشی دیگر از ۲۰۰ کاربر جوان که ۶۵٪ آنها دختر و ۳۵٪ پسر بودند موارد زیر پیرامون استفاده از پیام کوتاه تایید شد:

صرف زمان زیاد برای پیام کوتاه، پناه بردن به پیام کوتاه برای گریز از اضطراب یا افسردگی، ناتوانی در کنترل و کاهش استفاده از پیام کوتاه، زدن از خواب برای صرف وقت

بیشتر برای پیام کوتاه، مخفی نگه داشتن میزان وقت صرف شده، هزینه و محتوای پیام کوتاه از اطرافیان، احساس ناآرامی، بدخلقی، افسردگی یا زود رنجی در اثر تلاش برای کاهش پیام کوتاه، جروبحث با دیگران در جریان استفاده از پیام کوتاه، احساس پشیمانی در مورد زمان صرف شده برای پیام کوتاه، استفاده از پیام کوتاه برای هیجان جویی و ایجاد رابطه اجتماعی با دیگران، زدن از درس یا کار و بازماندن از تعامل های اجتماعی برای پرداختن به پیام کوتاه و همچنین گرفتار آمدن به مشکلات شخصی، آموزشی یا شغلی و حتی ابتلا به برخی مشکلات جسمی در اثر ارسال بیش از حد پیام کوتاه. (سایت اخبار فناوری اطلاعات و ارتباطات)

۱۳۹۳/۳/۱۲. www.itna.ir/vdccc۲1aa۷bqis۲ qi. html

مولفه های مورد بررسی در پرسشنامه تحقیق

متغیرهای تحقیق	مولفه های مورد بررسی در پرسشنامه
ارزش های انسانی	بی هویتی، عدم احترام به حقوق دیگران (ابزاری جهت آسیب رساندن به دیگران)، کم رنگ شدن ارزش های بنیادین (دینی - اجتماعی)، تضعیف اقتدار خانواده (کم رنگ شدن کارکرد نهاد خانواده)
تعاملات اجتماعی	کسب هویت جدید، فردگرایی، شناور شدن حوزه عمومی و خصوصی، شکاف بین نسلی، کاهش روابط عاطفی، مخدوش شدن مز میان واقعیت مجازی و واقعیت واقعی، سرگرم کننده دائمی و خستگی ناپذیر کودکان و نوجوانان، رفع تنهایی های جدید،
بلوغ زودرس	پیامک های غیر اخلاقی، تصاویر پورنوگرافی، وی چت ها، افزایش نامتوازن فاصله بلوغ (کاهش سن بلوغ جنسی بسبب به بلوغ فکری و اقتصادی)، افزایش استرس
مصرف گرایی	مدگرایی، هژمونی سبک زندگی، ایجاد نیاز کاذب، سیم کارت های مزاحم
به مخاطره افتادن ادبیات ملی	گسترش زبان پنهان، گسترش زبانی بین نسلی (زبان و ادبیات پیامکی)
آسیب شخصی و اجتماعی	انتشار تصاویر و عکس های خصوصی و محرمانه، مزاحمت های تلفنی، استفاده از تلفن همراه در مکان های عمومی و ممنوع و مهمانی ها، آسیب جسمانی، تصادفات
سطحی نگری	تاثیر محتوای پیام ها (عمیق و تفکر برانگیز - سطحی و زودگذر)

۵- یافته های تحقیق:

5-1- جنس پاسخگو

جدول شماره ۱-۵- توزیع پاسخگویان براساس جنس

جنس	تعداد	درصد
مرد	۱۰۰	۵۰
زن	۱۰۰	۵۰
جمع	۲۰۰	۱۰۰

بر اساس جدول شماره ۱-۵-، از میان ۶۰۰ نفر پاسخگو ۵۰ درصد زن و ۵۰ درصد مرد هستند.

5-2- سن پاسخگویان

جدول شماره ۲-۵- توزیع پاسخگویان بر اساس سن

سن	تعداد	درصد
۲۰-۱۵	۲۴	۱۲
۳۰-۲۱	۵۰	۲۵
۳۱ تا ۴۰ سال	۴۵	۲۲/۵۰
۴۱ تا ۵۰ سال	۳۵	۱۷/۵
۵۱ تا ۶۰ سال	۲۶	۱۳
۶۱ تا ۷۰ سال	۲۰	۱۰
جمع	۲۰۰	۱۰۰

جدول شماره ۲-۵- نشان دهنده توزیع جامعه آماری این تحقیق است. همانطور که مشاهده می شود بزرگ ترین گروه سنی در ۲۰۰ نفر پاسخگوی این تحقیق را گروه سنی

۱۰۰ آسیب‌شناسی تلفن همراه بر خانواده

۲۱ سال تا ۳۰ سال (۲۵ درصد) و کوچک‌ترین گروه سنی را ۶۱ تا ۷۰ سال (۱۰ درصد) تشکیل می‌دهند.

3-5- تحصیلات پاسخگویان

جدول شماره ۳-۵- توزیع پاسخگویان بر اساس میزان تحصیلات

درصد	تعداد	تحصیلات
۲۶/۵۰	۵۳	دیپلم
۲۳/۵۰	۴۷	کارشناسی
۲۱	۴۲	کاردانی و دانشجو
۱۷	۳۴	کارشناسی ارشد
۱۲	۲۴	دکترا
۱۰۰	۲۰۰	جمع

بر اساس آمار مندرج در جدول شماره ۳-۵، از میان ۲۰۰ نفر پاسخگو ۲۶/۵۰ درصد دیپلم و ۱۲ درصد دارای مدرک دکترا هستند.

4-5- سوال اول پرسشنامه: کدامیک از عوامل زیر می‌تواند جدی‌ترین و مهم‌ترین آسیب استفاده از تلفن همراه بر خانواده باشد؟ (فرضیه اول)

جدول شماره ۴-۵- توزیع پاسخگویان به سوال اول بر اساس فراوانی و درصد

درصد	تعداد	مولفه‌ها
۲۷/۵۰	۵۵	تضعیف اقتدار والدین
۳۲	۶۴	کم‌رنگ شدن کارکرد نهاد خانواده
۲۰	۴۰	شکاف بین نسلی
۲۰/۵۰	۴۱	تضعیف کنترل والدین بر فرزندان
۱۰۰	۲۰۰	جمع کل

بهاره نصیری و آمنه بختیاری ۱۰۱

با توجه به اطلاعات جدول فوق ۳۲ درصد از پاسخگویان جدی ترین آسیب استفاده از تلفن همراه را کم رنگ شدن کارکرد نهاد خانواده عنوان کرده و کمترین میزان فراوانی مربوط به گزینه تضعیف کنترل والدین ر فرزندان با ۲۰/۵۰ درصد عنوان نموده اند.

۵-۵- سوال دوم پرسشنامه: استفاده نادرست از تلفن همراه منجر به کم رنگ تر شدن کدامیک از ارزش ها می گردد؟ (فرضیه اول)

جدول شماره ۵-۵- توزیع پاسخگویان به سوال دوم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
کم رنگ شدن ارزش های بنیادین دینی و مذهبی	۶۵	۳۲/۵۰
تضعیف ارزش های اجتماعی و فرهنگی	۶۵	۳۲/۵۰
تضعیف ارزش های انسانی و اخلاقی	۷۰	۳۵
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

با توجه با داده های جدول فوق تضعیف ارزش های انسانی و اخلاقی با ۳۵ درصد بیشترین فراوانی و پس از آن گزینه های کم رنگ شدن ارزش های بنیادین دینی و مذهبی (۳۲/۵۰ درصد) قرار دارد.

۵-۶- سوال سوم پرسشنامه: پیامدهای استفاده نادرست از تلفن همراه کدامیک می باشد؟ (فرضیه اول)

جدول شماره ۵-۶- توزیع پاسخگویان به سوال سوم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
نادیده گرفتن حقوق دیگران در اماکن عمومی	۵۷	۲۸/۵۰
سطحی نگری موضوعات شخصی و اجتماعی	۶۵	۳۲/۵۰
انتقال ارزش های انسانی از انسان به کالا	۷۸	۳۹
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

از جمله مهمترین پیامدهای استفاده نادرست از تلفن همراه انتقال ارزش های انسانی از انسان به کالا با ۳۹ درصد فراوانی و کمترین فراوانی مربوط به نادیده گرفتن حقوق دیگران در اماکن عمومی با ۳۲/۵۰ درصد فراوانی است.

5-7- سوال چهارم پرسشنامه: کدامیک از آسیب های اجتماعی ناشی از استفاده از تلفن همراه بارزتر است؟ (فرضیه اول)

جدول شماره 5-7- توزیع پاسخگویان به سوال چهارم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
کسب هویت های جدید	۶۳	۳۱/۵۰
شناور شدن حوزه خصوصی و عمومی	۶۴	۳۲
مخدوش شدن مرز میان واقعیت مجازی و واقعیت واقعی	۷۳	۳۶/۵۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

با توجه با داده های جدول فوق از نظر پاسخگویان از جمله بارزترین آسیب های اجتماعی ناشی از استفاده از تلفن همراه، مخدوش شدن مرز میان واقعیت مجازی و واقعیت واقعی با ۳۶/۵۰ درصد و کمترین فراوانی مربوط به کسب هویت های جدید با ۳۱/۵۰ درصد است.

5-8- سوال پنجم پرسشنامه: شما برای تریکات مناسبی کدامیک از راههای زیر را انتخاب می کنید؟ (فرضیه دوم)

جدول شماره 5-8- توزیع پاسخگویان به سوال چهارم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
ملاقات حضوری	۵۹	۲۹/۵۰
تماس تلفنی	۶۱	۳۰/۵۰
ارسال پیامک	۸۰	۴۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

بهاره نصیری و آمنه بختیاری ۱۰۳

از نظر پاسخگویان ارسال پیامک برای تبریکات مناسبتی بالاترین درصد فراوانی (۴۰ درصد) را داشته و کمترین فراوانی مربوط به ملاقات حضوری با ۲۹/۵۰ درصد بوده است.

5-9- سوال ششم پرسشنامه: استفاده نادرست از تلفن همراه چه تاثیری بر ارتباطات اجتماعی افراد دارد؟ (فرضیه دوم)

جدول شماره ۹-۵- توزیع پاسخگویان به سوال ششم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
تشدید فردگرایی	۶۲	۳۱
کاهش روابط عاطفی	۶۱	۳۰/۵۰
کاهش تعاملات اجتماعی	۷۷	۳۸/۵۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

از نظر پاسخگویان استفاده از تلفن همراه منجر به کاهش تعاملات اجتماعی (۳۸/۵۰ درصد) و پس از آن تشدید فردگرایی (۳۱ درصد) در جامعه می گردد.

5-10- سوال هفتم پرسشنامه: کدامیک از موارد زیر نقش مهم تری در بلوغ زود رس نوجوانان خواهد داشت؟ (فرضیه سوم)

جدول شماره ۵-10- توزیع پاسخگویان به سوال هفتم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
پیامک های غیر اخلاقی	۷۰	۳۵
مواجهه با تصاویر پورنوگرافی (هرزه نگارانه)	۷۰	۳۵
وی چت ها	۶۰	۳۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

پاسخگویان مهمترین عامل در بلوغ زودرس نوجوانان را پیامک های غیر اخلاقی و مواجهه با تصاویر پورنوگرافی که هر کدام با ۳۵ درصد فراوانی عنوان کرده اند و کمترین میزان فراوانی مربوط به استفاده از وی چت ها با ۳۰ درصد فراوانی بوده است.

11-5- سوال هشتم پرسشنامه: به نظر شما مهم ترین پیامد مواجهه نوجوانان با پیام های غیر اخلاقی از طریق تلفن همراه کدامیک از موارد زیر است؟ (فرضیه سوم)

جدول شماره ۵-۱۱- توزیع پاسخگویان به سوال هشتم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
تغییر ذائقه جنسی (ارضاء رسانه ای غریزه جنسی)	۶۶	۳۳
کاهش سن بلوغ جنسی نسبت به بلوغ فکری	۶۹	۳۴/۵۰
افزایش استرس	۳۳	۱۶/۵۰
عدم تمرکز کافی	۳۲	۱۶
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

پاسخگویان مهمترین پیامد مواجهه نوجوانان با پیام های غیر اخلاقی از طریق تلفن همراه را کاهش سن بلوغ جنسی نسبت به بلوغ فکری با ۳۴/۵۰ درصد و کمترین فراوانی مربوط به عدم تمرکز کافی در نوجوانان با ۱۶ درصد عنوان شده است.

12-5- سوال نهم پرسشنامه: بیشترین کارکرد استفاده از تلفن همراه در نزد نوجوانان کدامیک از موارد زیر است؟ (فرضیه سوم)

جدول شماره 5-12- توزیع پاسخگویان به سوال نهم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
اطلاع رسانی به والدین در مورد حضورشان	۴۷	۲۳/۵۰
سرگرمی و تفریح	۴۷	۲۳/۵۰
مکالمه با دوستانشان	۵۴	۲۷
رفع تنهایی	۵۲	۲۶
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

بیشترین کارکرد تلفن همراه در میان نوجوانان مربوط به گزینه مکالمه با دوستانشان با ۲۷ درصد فراوانی و کمترین فراوانی مربوط به گزینه اطلاع رسانی به والدین در مورد حضورشان با ۲۳/۵۰ درصد است.

5-13- سوال دهم پرسشنامه: شما خط اعتباری دارید یا ثابت؟ (فرضیه چهارم)

جدول شماره ۱۳-۵- توزیع پاسخگویان به سوال دهم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
ثابت	۵۳	۲۶/۵۰
اعتباری	۶۰	۳۰
هر دو	۸۷	۴۳/۵۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

با توجه به اطلاعات جدول فوق ۸۷ درصد از پاسخگویان هم از خط ثابت و هم از خط اعتباری استفاده می کنند و کمترین فراوانی هم مربوط به استفاده از خط ثابت با ۲۶/۵۰ درصد است.

5-14- سوال یازدهم پرسشنامه: مدل گوشی مورد استفاده تا چه حد برای شما اهمیت دارد؟ (فرضیه چهارم)

جدول شماره ۱۴-۵- توزیع پاسخگویان به سوال یازدهم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
بسیار زیاد اهمیت دارد	۶۳	۳۱/۵۰
تاحدودی اهمیت دارد	۷۲	۳۶
بسیار کم اهمیت دارد	۶۵	۳۲/۵۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

با توجه به اطلاعات جدول فوق ۳۶ درصد از پاسخگویان مدل گوشی برایشان تا حدودی اهمیت دارد و ۳۲/۵۰ درصد نیز مدل گوشی برایشان فوق العاده زیاد اهمیت بوده است.

10-5- سوال دوازدهم پرسشنامه: کدامیک از عوامل زیر در استفاده از گوشی تلفن همراه برای شما بیشتر حائز اهمیت است؟ (فرضیه چهارم)

جدول شماره 5-15- توزیع پاسخگویان به سوال دوازدهم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
مدل گوشی	۶۶	۳۳
طراحی،سایز و رنگ آن	۶۷	۳۳/۵۰
کیفیت گوشی	۶۷	۳۳/۵۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

از جمله مهمترین عوامل در استفاده از گوشی تلفن همراه نزد پاسخگویان طراحی،سایز و رنگ آن و کیفیت گوشی با ۳۳/۵۰ و پس از آنها مدل گوشی با ۳۳ درصد فراوانی مد نظر بوده است.

16-5- سوال سیزدهم پرسشنامه: شما هر چند مدت دستگاه موبایل خود را عوض می کنید؟ (فرضیه چهارم)

جدول شماره 5-16- توزیع پاسخگویان به سوال سیزدهم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
کمتر از یکسال	۳۱	۱۵/۵۰
بین ۱ تا ۲ سال	۳۵	۱۷/۵۰
بین ۲ تا ۴ سال	۶۸	۳۴
بین ۴ تا ۶ سال	۳۸	۱۹
بالای ۶ سال	۲۸	۱۴
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

در مورد تعویض دستگاه موبایل هر چند مدت یکبار، پاسخگویان با بیشترین فراوانی یعنی ۳۴ درصد بین ۲ تا ۴ سال را عنوان کرده اند و کمترین فراوانی نیز با ۱۴ درصد بالای ۶ سال را عنوان کرده اند.

5-17- سوال چهاردهم پرسشنامه: جهت ارسال پیامک های خود از کدامیک از موارد زیر استفاده می کنید؟ (فرضیه پنجم)

جدول شماره ۱۷-۵- توزیع پاسخگویان به سوال چهاردهم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
استفاده از واژگان و کلمات فارسی	۹۰	۴۵
استفاده از حروف انگلیسی و واژگان و کلمات فارسی (فینگلیش)	۱۱۰	۵۵
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

اکثر پاسخگویان جهت ارسال پیامک های خود از حروف انگلیسی و واژگان و کلمات فارسی (فینگلیش) با ۵۵ درصد فراوانی استفاده می کنند و کمترین میزان فراوانی اختصاص به استفاده از واژگان و کلمات فارسی با ۹۰ درصد فراوانی دارد.

5-18- سوال پانزدهم پرسشنامه: به نظر شما استفاده از حروف انگلیسی و واژگان و کلمات فارسی (فینگلیش) منجر به تضعیف و به مخاطره افتادن ادبیات ملی می گردد؟ (فرضیه پنجم)

جدول شماره 5-18- توزیع پاسخگویان به سوال پانزدهم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
بله	۵۰	۲۵
تاحدودی	۸۷	۴۳/۵۰
خیر	۶۳	۳۱/۵۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

۴۳/۵۰ درصد تاحدودی استفاده از حروف انگلیسی و واژگان و کلمات فارسی (فینگلیش) منجر به تضعیف و به مخاطره افتادن ادبیات ملی عنوان کرده که بیشترین درصد

۱۰۸ آسیب‌شناسی تلفن همراه بر خانواده

فراوانی را داشته و کمترین درصد فراوانی با ۲۵ درصد فراوانی مربوط به گزینه اول بوده است

5-19- سوال شانزدهم پرسشنامه: تهدیدهای مربوط به تلفن همراه کدامیک از موارد زیر است؟ (فرضیه ششم)

جدول شماره ۱۹-۵- توزیع پاسخگویان به سوال شانزدهم بر فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
مواجهه با محتوای پیام های ناخواسته و آسیب زا	۵۰	۲۵
انتشار اطلاعات، تصاویر و فیلم های محرمانه و ارزشمند افراد	۵۵	۲۷/۵۰
شکاف بین نسلی	۵۲	۲۶
ابزاری جهت آسیب رساندن به دیگران(مزاحمت های تلفنی و ...)	۴۳	۲۱/۵۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

تهدیدهای مربوط به تلفن همراه با ۲۷/۵۰ درصد فراوانی مربوط به انتشار اطلاعات، تصاویر و فیلم های محرمانه و ارزشمند افراد و کمترین درصد فراوانی با ۲۱/۵۰ درصد مربوط به ابزاری جهت آسیب رساندن به دیگران(مزاحمت های تلفنی و ...) است.

5-20- سوال هفدهم پرسشنامه: در چه مکان هایی نباید از تلفن همراه استفاده کرد؟ (فرضیه ششم)

جدول شماره ۲۰-۵- توزیع پاسخگویان به سوال هفدهم بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
مکان های عمومی	۴۸	۲۴
مکان هایی که نوشته شده ممنوع	۵۵	۲۷/۵۰
هنگام رانندگی	۴۷	۲۳/۵۰
در مهمانی ها	۵۰	۲۵
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

از نظر پاسخگویان بیشترین فراوانی درباره مکان هایی نباید از تلفن همراه استفاده کنند با ۲۷/۵۰ درصد (درمکانه های ممنوع شده) و کمترین فراوانی با ۲۵ درصد (در مهمانی ها) ذکر شده است.

21-5- سوال هجده پرسشنامه: معایب تلفن همراه بر اعضای خانواده کدامیک از موارد زیر است؟ (فرضیه ششم)

جدول شماره 21-5- توزیع پاسخگویان به سوال هجده بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
ایجاد مشکلات جسمانی	۵۴	۲۷
ایجاد مزاحمت	۵۴	۲۷
ایجاد تصادفات	۴۰	۲۰
تحلیل هزینه های اضافی بر خانواده ها	۵۲	۲۶
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

بیشترین فراوانی در مورد معایب تلفن همراه بر اعضای خانواده از نظر پاسخگویان مربوط به ایجاد مشکلات جسمانی و ایجاد مزاحمت بوده است و کمترین درصد فراوانی مربوط به ایجاد تصادفات با ۲۰ درصد بوده است.

22-5- سوال نوزده پرسشنامه : تاثیر اکثر محتوای پیامک هایی که دریافت می کنید، بر شما چگونه است؟ (فرضیه هفتم)

جدول شماره 22-5- توزیع پاسخگویان به سوال نوزده بر اساس فراوانی و درصد

مولفه ها	تعداد	درصد
سطحی و زود گذر	۱۱۲	۵۶
عمیق و تامل برانگیز (تفکربرانگیز)	۸۸	۴۴
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

از نظر پاسخگویان تاثیر اکثر محتوای پیام هایی که دریافت می کنند با ۵۶ درصد فراوانی سطحی و زودگذر بوده و کمترین درصد فراوانی با ۴۴ درصد مربوط به محتوای پیام های عمیق و تامل برانگیز بوده است.

۶- جمع بندی و نتیجه گیری

در این پژوهش تعداد ۲۰۰ نفر از شهروندان تهرانی (شامل ۱۰۰ نفر زن و ۱۰۰ نفر مرد) بین مقطع سنی ۲۱ تا ۷۰ سال در مقاطع مختلف تحصیلی از دیپلم تا دکتری مورد پژوهش قرار گرفتند. که در ارتباط با هرکدام از فرضیه های ذکر شده سوالات پرسشنامه تدوین و بر مبنای کسب اطلاعات مستخرج از پرسشنامه داده ها بدست آمده است.

در ارتباط با فرضیه اول: بین استفاده از تلفن همراه و ارزشهای انسانی رابطه وجود دارد، براساس داده هایی که در سوال های ۱، ۲ و ۳ بدست آمده است.

در ارتباط با فرضیه دوم: بین استفاده از تلفن همراه و تعاملات اجتماعی رابطه وجود دارد براساس داده هایی که در سوال های ۴، ۵ و ۶ بدست آمده است.

در ارتباط با فرضیه سوم: بین استفاده از تلفن همراه و بلوغ زودرس رابطه وجود دارد براساس داده هایی که در سوال های ۷، ۸ و ۹ بدست آمده است.

در ارتباط با فرضیه چهارم: بین استفاده از تلفن همراه و مصرف گرایی رابطه وجود دارد براساس داده هایی که در سوال های ۱۰، ۱۱، ۱۲ و ۱۳ بدست آمده است.

در ارتباط با فرضیه پنجم: بین استفاده از تلفن همراه و به مخاطره افتادن ادبیات ملی رابطه وجود دارد براساس داده هایی که در سوال های ۱۴ و ۱۵ بدست آمده است.

در ارتباط با فرضیه ششم: بین استفاده از تلفن همراه و به مخاطره افتادن آسیب فردی و اجتماعی رابطه وجود دارد. داده هایی که در سوال های ۱۶، ۱۷ و ۱۸ بدست آمد.

در ارتباط با فرضیه هفتم: بین استفاده از تلفن همراه و سطحی نگری رابطه وجود دارد براساس داده هایی که در سوال ۱۹ بدست آمده است.

تلفن همراه این ابزار چند رسانه ای مرزهای جدیدی را در ارتباطات اجتماعی و فردی به وجود آورده است که هدایت و کنترل کاربردها و برجسته کردن نقش های مثبت این ابزار ارتباطی با برنامه ریزی و فرهنگ سازی مطلوب، یک ضرورت محسوب می شود. بستر سازی مناسب فرهنگی برای استفاده به جا از تلفن همراه در جامعه و برخورد علمی و آگاهانه با دست آوردهای نوین علمی به ویژه تلفن همراه در به حداقل رساندن مضرات و

خطرات ناشی از آن در جامعه بسیار اثرگذار است. همچنین فرهنگ سازی و اطلاع رسانی شفاف و منطبق بر خطوط قرمز واقعی نه سلیقه ای مدیران، بهره گیری گسترده از دیدگاه کارشناسی صاحب نظران علوم ارتباطات، ضرورت امروز جامعه است. فرهنگ، شبکه ای زنده، پویا و زاینده است که خود را با وضعیت های نوین تطبیق می دهد. فرهنگ را نمی توان سستی ثابت و ایستا پنداشت و به تقدی ان پرداخت. فرهنگ فرایندی انعطاف پذیر است. فرهنگ ها برای پویایی و زاینده گی نیازمند آن هستند که هراز گاهی به تعریف بایدها و نبایدهای خود پردازند و خود را با موازین مدرن جهانی تطبیق دهند و عناصر رسوب شده را از دامان خود بزایند و به پالایش خود پردازند. فرهنگ های زنده و زوایای امروزی همان هایی هستند که از جمود در گذشته خود اجتناب کرده و به جای متوقف کردن خود در زمان، کوشیده اند تا همراه آن، خون تازه ای از افکار نو و جدید در آن تزریق کنند تا آن فرهنگ توان باروری بیابد و از این رهگذر مدام زنده و جاری در اذهان نسل ها باز آفریده شود. تلفن همراه در انتقال نظام ارزشی و تقویت الگوهای رفتاری مردم نقش مستقیم و غیر مستقیم دارد. این وسیله در ترویج عناصر فرهنگی ای که جامعه به آنها نیاز دارد و همچنین در طرد و حذف الگوهای رفتاری نامناسب و بازدارنده، رشد، توسعه و شکوفایی جامعه، نقش های بسیار موثر و مهمی ایفا می کند. سخن آخر این که چنانچه تلفن همراه به درستی به کار گرفته شود، همچون مدرسه ای بزرگ بر تمامی جوانب حیات انسانی پرتو می افکند. حتی به هنگام فراغت و آن گاه که این وسیله برای تفنن و سرگرمی به کار گرفته می شود، باز هم خواه ناخواه می آموزد.

۷- پیشنهادات و راهکارها

7-1- فرهنگ سازی (کارکرد آموزشی)

به عقیده جامعه شناسان بهترین شیوه آگاهی بخشی به دو طریق ممکن خواهد بود: فرهنگ پذیری و جامعه پذیری. البته فرهنگ پذیری شیوه موثرتری است چرا که در جامعه پذیری و یا اجتماعی شدن، فرد تنها با هنجارهای اجتماعی سازگار می شود به گونه ای که فرد در هر موقعیتی خود را ملزم به انجام و رعایت فرهنگ و ارزش های جامعه می کند. (مریجی، ۱۳۸۷: ص ۸۴)

فرهنگ انتقال پیدا می کند و انسان ها در این جبر انتقال، عناصری می شوند که محتوای داده های فرهنگی خود را در یک برهه خاص، کدگذاری می کنند و به جایگاهی دیگر با

توانمندی دیگر، انتقال می دهند. بارها شنیده ایم که فرهنگ غالب فرهنگی است که چند ویژگی داشته باشد: اول آن که جاذبه های خاص خودش را داشته باشد. یعنی بتواند برپایه یک مفاهمه همه گیر، قدرت نفوذ و زایایی داشته باشد، دوم آن که قدرت انتشار داشته باشد. به بیانی ساده تر باید رسانه های عمومی را در دست داشته باشد تا نبض افکار عمومی در دستانش باشد، تصاحب بی چون و چرای مغزها به ابتکار نظام وسیع اطلاع رسانی وابسته است. سوم آن که بتواند کارایی خود را اثبات کند و فرهنگ وارد کننده، بتواند آن را با مبانی خود سازگار کند. یکی از مباحث روزمره و تکراری تسلط فرهنگ غالب است و مساله اصلی آن است که شما در جریان این بلوتوث فرهنگی در کجا ایستاده باشید. مصرف کننده فرهنگی باشید یا تولید کننده آن، صادر کننده یا وارد کننده.... به نظر می رسد فرهنگ استفاده از تلفن همراه می بایست در ایران به صورت بومی و ایرانی درآید.

واقعیت این است که نمی توان به طور مشخص، بسته ای حاوی دستورالعمل ها و رهنمودهای فرهنگی، برای هر پدیده تکنولوژیک تولید و در مدت زمان کوتاهی آن را به جامعه القا کرد. سرعت تحولات تکنولوژی، چنین اجازه ای به ارگان های فرهنگ ساز نمی دهد و در بیشتر موارد پدیده های مانند تلفن همراه به شکلی خزننده و پرشتاب وارد عرصه تعاملات اجتماعی مردم می شوند. تنها کاری که نهادهای فرهنگ ساز و رسانه ها به عنوان رابط میان نخبگان و جامعه می توانند انجام دهند، ارتقای مستمر و مبتنی بر روش های علمی است که در مجموع، باعث تغییر نوع تفکر و شیوه مواجهه مردم با پدیده ای مانند تلفن همراه می شود.

7-2- استقرار یک هویت جمعی مشترک (هویت اسلامی - ایرانی) (کارکرد آموزشی)

آن چه که بیش از همه می تواند جامعه را از خطر دچار شدن به امواج، دور نگه دارد تا آنجا که همگان این امر مهم را مساله ای جدی در نظر بگیرند و در برابر آن واکنش نشان دهند، برنامه ریزی در جهت استقرار یک هویت جمعی مشترک، در میان افراد جامعه است. بنابراین به منظور ایجاد یک حرکت عمومی برای رویارویی با امر مهم تهاجم فرهنگی بایستی براساس ارزش های اساسی که مردم پایبند آنها هستند و واقعیت های تاریخی جامعه نیز مبتنی بر آنهاست به یک هویت مشترک رسید و زمینه اتحاد و اتفاق عمومی را در راستای آن ایجاد کرد. در این صورت هشدارها، موثر واقع می شود و مبارزه با تهاجم

فرهنگی به صورت اقدامی ملی در می آید بنابراین برنامه ریزی در جهت ایجاد وحدت ملی براساس نگرش نو که بایستی در میان اندیشمندان جامعه در مورد بازسازی هویت خود بوجود آید می تواند نیرومندترین حربه برای مبارزه با تهاجم فرهنگی باشد. به این منظور ایجاد زمینه مناسب برای اندیشمندان در مبنای هویت اسلامی - ایرانی و براساس سرمایه گذاری و برنامه ریزی جدی در جهت توسعه و تحول نظام آموزش و پرورش و آموزش عالی، اقدامی اساسی است. (معیدفر، ۱۳۷۹: ص ۲۴۴).

7-3- تقویت ارزش ها (کارکرد آموزشی)

از جمله دیگر راهکارها، ارائه ارزش های برتر گوناگون به صورت عینی - در نهایت راستی و درستی - و دادن امکان شناسایی آنها به جوانان، پذیرش این ارزش ها توسط جوانان از روی میل و علاقه و انتخاب آزادانه آنها از این طریق و تبدیل به ارزش های پذیرفته شده بخشی از شخصیت شان می باشد. مضامینی که از رسانه ها پخش می شود باید عاری از تعصب باشد. آنها باید جهان و والاترین ارزش های آن را به صورت واقعی به شکل محصولات فرهنگی متنوع نشان داده و خود به صورت خاستگاه یک مسلک خاص (از جمله مسلک مصرف پول) درنیايند. آنچه بیش از هرچیز مانع رسیدن به این هدف می شود، اتکای فعلی صنایع فرهنگی به مصرف گرایی است. بنابراین باید سازو کار تبدیل شدن ارزش ها به بخشی از شخصیت افراد و به درونی شدن ارزش ها توجه خاص نمود.

7-4- تقویت کانون خانواده (کارکرد آموزشی)

تقویت کانون خانواده، جدی گرفتن آموزش در دوره های راهنمایی و دبیرستان، سطح مناظره و تقابل فکری در رسانه های گروهی و افزایش سطح اعتماد میان دولت و ملت از طریق دولتمردان از جمله راهکارهای دیگر در مقابله با معضلات جدید و تقابلات تکنولوژی و فرهنگ ها می باشد. (لطیفی، ۱۳۷۶: ص ۲۵۰)

باید به خاطر داشت که تکنولوژی های ارتباطی به کسانی که از آنها استفاده می کنند ولی از آن شناختی ندارند و یا روش به کارگرفتن آن را نمی دانند رحم نخواهد کرد. (کازنو، ۱۳۶۴: ص ۱۸۴)

در معارف اسلامی به نقش خانواده به صورتی عمیق تر توجه شده است. در حدیثی از پیامبر اکرم (ص) آمده است: "وای به حال بچه‌های آخرالزمان به سبب پدرانشان. پرسیدند یا رسول الله! از پدران مشرک؟ فرمودند: خیر از پدران مومن که واجبات را به فرزندان خود نمی‌آموزند." (فربد، ۱۳۶۴، ۲۹۴).

از نگاه دین خانواده باید کانون گرم محبت، عاطفه، آموزش و تعلیم امور انسانی باشد. ولی امروزه متأسفانه با صنعتی شدن جوامع این وظیفه از خانواده‌ها گرفته شده و تغییرات زیادی در خانواده‌ها بوجود آورده است به گونه‌ای که انتظار تعلیم و پرورش از خانواده‌ها، نا به جا و دخالت در مسئولیت دانسته می‌شود. (مریجی، ۱۳۸۷: ص ۹۴)

شهید مرتضی آوینی معتقد بود: در دنیای با گسترش ارتباطات، کشیدن دیوار آهنی چاره کار نیست؛ بلکه ترویج و تبلیغ اسلامی تنها از طریق تحول درونی امکان پذیر است و لاغیر. (نگاه، ۱۳۸۷: ص ۸).

7-5- نقش دولت و سیاست‌گذاری آن (کارکرد اطلاع رسانی)

البته در کنار این راهکارها، کنترل اجتماعی و برخورد دولت نیز باید توأمان در دستور کار قرار بگیرد اما با این شرط که اقدامات پیشگیرانه را فقط به چنین برخوردهایی محدود نکنیم. به نظر می‌رسد با برخوردهای خشن و یا انضباطی شدید، نمی‌توان فرهنگ استفاده نادرست از این ابزار را اصلاح کرد. باید جامعه خصوصاً قشر جوان را در جهت مقابله با مظاهر منفی این پدیده آماده کنیم؛ به آنها شناخت داده و عواقب و پیامدهای استفاده نادرست از این وسایل را به آنها یادآوری نماییم.

متأسفانه با استفاده نادرست از این تکنولوژی، مرز ارتباطات میان انسان‌ها برداشته شده و افراد صرفاً برای عقب نماندن از مظاهر به اصطلاح تمدن و بدون در نظر گرفتن جنبه‌های مثبت آن به رواج جنبه منفی آن پرداخته‌اند. گاه این روابط منجر به آسیب‌های جبران ناپذیری از جمله از بین رفتن اعتماد در بین اعضای یک جامعه و از آن خصوصی‌تر یک خانواده شده است.

امید که با تدابیر به جا و فرهنگ سازی صحیح و به موقع دست اندرکاران و سیاست‌گذاران فرهنگی کشور و سیاست‌گذاران و با جایگزینی جنبه‌های مثبت تکنولوژی‌ها و فن‌آوریهای ارتباطی و اطلاعاتی از گسترش جنبه‌های منفی آن جلوگیری نماییم. چراکه

تلفن همراه همانند چاقوی دو لبه است که در دست جراح می تواند باعث نجات جان یک بیمار شود و در دست یک قاتل، باعث گرفتن جان یک انسان .

6-7- برنامه ریزی در سطوح آموزشی کشور (کارکرد آموزشی، اطلاع رسانی)

با توجه به اینکه امروزه بسیاری از جوانان به تلفن همراه دسترسی دارند لذا استفاده از آن همه گیر شده است. همچنین به سبب کاربردهای متنوع آن از جمله اینترنت، سرگرمی و بازی، فیلمبرداری، عکس برداری، ضبط صدا و ... اکثر جوانان به این وسیله گرایش دارند. اما در کنار این قابلیت های متنوع، نباید از تاثیرات منفی آن نیز غافل شد. تلفن همراه باعث می شود جوانان در معرض دریافت اطلاعاتی قرار گیرند که قدرت تشخیص خوب و بد آن را ندارند و باعث می شود که نظام ارزشی رو به شکل گیری آنها مخدوش گردد. از این رو بنظر می رسد توجه به جنبه های موثر اجتماعی تلفن همراه از طریق آموزش و آگاهی، تنها روشی است که با آن می توان علاوه بر احترام به حرمت نفس جوانان، نسبت به مسایل مربوط به ارتباطات آنها کنترل و نظارت کافی داشته باشیم. بنابراین ضرورت دارد تا با برنامه ریزی و ایجاد طرح های مناسب، فرهنگ صحیح استفاده از تلفن همراه در جامعه جا بیفتد. در این میان نهادهای فرهنگ ساز (مراکز آموزشی، رسانه های جمعی و آموزش و پرورش) در آموزش صحیح استفاده از این تکنولوژی نقش مهمی دارند.

7-7- ارتقای سطح سواد رسانه ای شهروندان (کارکرد آموزشی ، سرگرمی و اطلاع رسانی)

با توجه به این که در یک محیط رسانه ای و در یک سپهر اطلاعاتی به سر می بریم و تحت نفوذ امواج مختلف رسانه ای قرار داریم لذا دغدغه آسیب رسانی رسانه ها و آسیب پذیری خانواده ها و دنبال کردن راهی برای کاهش اثرات مخرب رسانه ها به ویژه برای مخاطبان جوان و نوجوان که بیشترین مصرف کنندگان رسانه ها هستند همواره مورد توجه بوده است. یکی از راه های کاهش اثرات مخرب رسانه ها، آموزش سواد رسانه ای و تقویت آن است. آموزش های رسانه ای و ارتقا سواد رسانه ای در لایه های متنی جامعه یک نیاز و ضرورت برای فرهنگ، سیاست و امنیت ملی ماست. در نظام آموزش و پرورش،

در رسانه ملی، در مطبوعات و از طریق نگارش کتاب های گوناگون باید سواد رسانه ای توده ها و حتی نخبگان ما ارتقا یابد.

سواد رسانه‌ای می‌تواند پادزهری باشد در مقابل هژمونی رسانه‌ای، و شهروندان را در مواجهه با محتوای پیام‌های رسانه‌ای واکسینه نماید. هم‌چنین آموزش سواد رسانه‌ای به عنوان مهارتی جهت مقابله با آسیب‌ها و معضلات رسانه‌ای است که منجر به افزایش ظرفیت تحلیل شهروندان در مواجهه با رسانه‌ها می‌گردد و باعث می‌شود تا آنان به جای آنکه تسلیم محتوای پیام‌های رسانه‌ای شوند و منفعلانه هر آنچه دریافت می‌کنند بپذیرند، تلاش نمایند تا به عنوان یک مخاطب فعال معنای نهفته در پیام‌ها را درک و به رمزگشایی و ارزیابی پیام‌ها پردازند و برخوردی فعالانه با پیام‌های رسانه‌ای داشته باشند. اگر شهروندان یک جامعه از سواد رسانه‌ای کافی برخوردار نباشند، قطعاً نخواهند توانست در فضای سنگین رسانه‌ای جهان امروز، مسائل و وقایع را به درستی تعبیر و تفسیر نمایند و از گزند آسیب‌های رسانه‌ای در امان بمانند.

7-8- موبایل و کمک به سلامت و رفاه اجتماعی جامعه (کارکرد اطلاع رسانی)

هر روز معمولاً با خبرهای مبنی بر استفاده از فناوری تلفن همراه در کمک به آسایش و آرامش جامعه برخورد می‌نماییم:

- این روزها و به لطف افزایش ضریب نفوذ تلفن همراه در کشورهای مختلف، مادرانی که مجبور به ترک خانه خود و کار در شهرهای دور و نزدیک هستند، احساس نزدیکی بیشتری با اعضای خانواده خود می‌کنند.

- مراکز تحقیقات بهداشتی و پزشکی از تلفن همراه برای ارسال پیام‌های سلامت به کاربران استفاده می‌کند.

- مبارزه با بیماری‌ها به خصوص مالاریا در کشوری همچون کنیا با به کارگیری تلفن همراه و ابزار ارتباطی با سرعت و سهولت بیشتری نسبت به گذشته انجام می‌شود. (سایت اطلاع رسانی حوزه www.howzeh.net)

9-7- برگزاری مسابقات فرهنگی، سیاسی و اجتماعی به کمک تلفن همراه

(کارکرد سرگرمی)

از پیام کوتاه برای شرکت مخاطبان در مسابقات استفاده می شود. برای نمونه در صدا و سیما این مسابقات معمولا با طرح سوالی از جانب مجری برنامه و ارائه گزینه به مخاطب برای پاسخ گویی انجام می شود که معمولا در مناسبت های مذهبی و یا مسابقات فوتبال از آن استفاده می شود. به طور مثال مجری برنامه ورزشی می گوید به نظر شما تیم ایران در مسابقات آسیایی به تیم مالزی چند گل می زند؟ پاسخ های خود را به این شماره ارسال کنید تا از میان پاسخ های درست به قید قرعه چند نفر را به عنوان برنده اعلام کنیم. اخیرا از این شیوه برای بخش های فرهنگی برنامه ها نیز استفاده می شود. (سایت اطلاع رسانی حوزه www.howzeh.net)

نمودار شماره ۲ مدل تحلیل راهکارهای پژوهش حاضر

منابع

- دادگران، محمد. (۱۳۸۰)، مبانی ارتباطات، تهران، انتشارات فیروزه، چاپ سوم، ص ۵۷.
- سعیدی، علی اصغر. (۱۳۸۴)، بازاندیشی مصرف‌کننده یا مصرف‌تظاهری در ارتباطات سیار، فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، شماره ۴، پاییز و زمستان، ص ۱۲.
- سگالن، مارتین. (۱۳۷۵)، جامعه‌شناسی تاریخی خانواده، ترجمه حمید الیاسی، تهران: نشر مرکز، ص ۹.
- عطاران، محمد. (۱۳۸۳)، جهانی شدن فناوری اطلاعات و تعلیم و تربیت، تهران، انتشارات موسسه توسعه فن آوری آموزشی مدارس هوشمند، ص ۲۲.
- فرید مرتضی، الحدیث، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۴
- فرهینی فراهانی، محسن. (۱۳۸۳)، پست مدرنیسم و تعلیم و تربیت، تهران، انتشارات آییژ، ص ۴۵.
- لطیفی، حسین. (۱۳۷۶)، سروش رسانه‌ها و فرهنگ تهران. تهران، انتشارات سروش، ص ۲۵۰.
- کازنو، ژان. (۱۳۸۴)، جامعه‌شناسی وسایل ارتباط جمعی، ترجمه باقر ساروخانی و منوچهر محسنی، تهران، انتشارات اطلاعات، چاپ هشتم، ص ۳۴۲.
- کازنو، ژان. (۱۳۶۴)، قدرت تلویزیون، ترجمه علی اسدی، تهران، انتشارات امیرکبیر، ص ۱۸۴.
- کوتن، بروس. (۱۳۷۲)، مبانی جامعه‌شناسی، ترجمه غلامعباس توسلی و رضا فاضل، تهران، انتشارات سمت، چاپ چهارم، ص ۱۸۱ و ص ۱۱۲.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۴)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی، چاپ پانزدهم، ص ۵۹۵.
- میریجی، شمس‌ا... (۱۳۸۷)، عوامل موثر در انحراف ارزش‌ها، قم، انتشارات دفتر عقل، ص ۹۴ و ص ۹۵ و ص ۸۴.
- معمد نژاد، کاظم. (۱۳۸۳)، جامعه‌شناسی ارتباطات، تهران، انتشارات اطلاعات، چاپ سوم، ص ۱۲.
- معیدفر، سعید. (۱۳۷۹). جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی معاصر ایران، تهران، انتشارات سرزمین ما، ص ۲۴۴.
- منطقی، مرتضی. (۱۳۸۶)، "وابستگی به پیامک تلفن همراه"، فصلنامه روان‌شناسی و اطلاع‌رسانی، شماره دوم، تابستان، ص ۳۸.
- نشریه نگاه. (۱۳۸۷). شماره ۳۵۷، ص ۸۷.
- نوذری، حسینعلی. (۱۳۷۹)، پست مدرنیته و پست مدرنیسم، تهران، انتشارات نقش جهان، ص ۷۰.
- (سایت اخبار فناوری اطلاعات و ارتباطات)